CHIRCHIQ OLIY TANK QO'MONDONLIK MUHANDISLIK BILIM YURTI

"HARBIY KADRLARNI TAYYORLASHNING DOLZARB MUAMMOLARI: YECHIMLAR VA TAKLIFLAR"

XALQARO ILMIY - AMALIY KONFERENSIYA

2022 yil 14 dekabr

II TOM

UO‘K 355.48(063)
KBK 68.3

“Harbiy kadrlarni tayyorlashning dolzarb muammolari: yechimlar va takliflar”: xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami (Chirchiq shahri 2022- yil 14- dekabr).- Chirchiq, 2022.- 229 b.

H.f.d. (DSc), professor, polkovnik S.S.Abdurayimovning umumiy tahriri ostida.

Harbiy hamkorlikdagi ishonchli va do‘stona munosabatlarni yanada rivojlantirish, harbiy kadrlarni tayyorlashning oqilona va samarali modellarini yaratish, professor-o‘qituvchilar tomonidan olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar ko‘lami va sifatini kengaytirish bo‘yicha fikrlar almashish anjumanning asosiy maqsadlari hisoblanadi.

Anjuman materiallarida harbiy kadrlarni tayyorlashda ilg‘or mamlakatlar tajribalarini tahlili va eng samarali usullarni harbiy ta’lim tizimiga tatbiq etish istiqbollari, O‘zbekiston Respublikasining mintaqada ahil qo‘shnichilik tashqi siyosati kesimida harbiy xavfsizlikni ta’minlash bo‘yicha Markaziy Osiyo mintaqasida o‘zaro manfaatli hamkorlikning yangi bosqichini ko‘rib chiqish, harbiy kadrlarni tayyorlashda ilg‘or davlatlar tajribalarini o‘rganish, uning o‘ziga xos jihatlari, harbiy pedagoglarni tayyorlash, ilmiy tadqiqotlarni olib borish kabi masalalarda xorijiy va mahalliy ekspertlar fikr va mulohazalaridan kelib chiqib kelgusida harbiy kadrlar tayyorlashni rivojlantirish uchun xizmat qiluvchi samarali takliflar keltirilgan.

Tahrir hay’ati:
Abdurayimov S.S., h.f.d. (DSc), professor, Chirchiq oliy tank qo‘mondonlik muhandislik bilim yurti boshlig‘ining o‘quv va ilmiy ishlar bo‘yicha o‘rinbosari
Otamatov M.A., bilim yurti ilmiy-uslubiy bo‘lim boshlig‘i
Usmanov X.X., ilmiy-uslubiy bo‘lim boshlig‘ining o‘rinbosari
Vorisova R.S., kimyo fanlari nomzodi, kafedra mudiri
Hamroqulov G‘.B., kimyo fanlari nomzodi, dotsent, kafedra professori
Ramonova S.K., p.f.f.d. (PhD), kafedra dotsenti
Xolmatov H.H., kafedra dotsenti
Parpiyeva A.J., katta o‘qituvchi
Xudoyqulova S.I., katta o‘qituvchi
Mekambayev B.A., katta o‘qituvchi
Ibragimova D.A., katta o‘qituvchi
Mamatqulova B.R. o‘qituvchi
Daminova Ch.Z., o‘qituvchi
Erkinova S.K., o‘qituvchi

Chirchiq oliy tank qo‘mondonlik muhandislik bilim yurti Ilmiy kengashining 2022- yil, 24- dekabrdagi qarori 10 - sonli bayonnomasi bilan nashrga tavsiya qilingan.

© O‘zbekiston Respublikasi Chirchiq oliy tank
qo‘mondonlik muhandislik bilim yurti, 2022

2022 yil 14 dekabr
XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE
МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

MUNDARIJA

УСМАНОВ Ф.Х. О военно-политических итогах полководческой деятельности Амира Темура 7

NARBAYEV A.T., IZBOSAROV A.F., NIGMATOV Z.Z. Harbiy kadrlarni tayyorlash va jangovar salohiyatini oshirishda oʻquv jarayonida virtual oʻquv laboratoriyadan foydalanish 12

TOʻRAYEV Gʻ.T. Oliy harbiy taʼlim muassasalari kursantlarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning oʻziga xos xususiyatlari 17

ARTIKOV J.M. Роль и особенности планирования командно-штабной военной игры при подготовке военных кадров оперативно-стратегического уровня управления ………………….. 20

SUPIYEV F.M. Harbiy mutaxassislarni tayyorlash jarayonida harbiy taʼlimni faollashtirish yoʻllari 24

АХМАДАЛИЕВ О.Ю., МАВЛАНОВ З.М., БАЛТАЕВ Х.А. Подготовка и переподготовка офицерских кадров Вооруженных Сил Германии 27

MAJIDOV A.T. Harbiy kadrlarni tayyorlashda taktika fanining oʻrni 32

MIRZAAKBAROV B.T. Komandirlik faoliyatida notiqlik mahorati va nutq madaniyatining oʻrni 34

RAJABOV V.N. Harbiy kasb taʼlimi samaradorligini oshirishda ijodkorlikning oʻrni 41

МАТМУРОДОВ Ф.М. Математическое моделирование демпфирующего резинового кольца передней опоры двигателя бронетранспортера 44

RAXIMOV A.SH. Harbiy kadrlarni tayyorlashda innovatsion korporativ hamkorlikni qoʻllash ……….. 47

KUYIKOV SH.X. Harbiy kadrlarni tayyorlashda harbiy topografiya fanini oʻqitish sifatini oshirish 51

МУҲАММАДИЕВ Э.Р., ПАРПИЕВА А.Ж. Ҳарбий кадрларнинг онгига ижтимоий тармоқларда тарқалаётган салбий ахборотларнинг таъсири 56

MAMATQULOV SH.M. Harbiy kadrlarni tayyorlashda dunyoning ayrim mamlakatlarida boʻlib oʻtayotgan jangovar harakatlar va mahalliy mojarolarda noanʼanaviy harbiy operatsiyalarni oʻtkazish boʻyicha chet el konsepsiyasini oʻrganish 59

RAXMANOV A.A., YUSUPOV B.A. Harbiy kadrlarni tayyorlashda harbiy fanlarning oʻrni va roli 63

ТАЖИЕВ Ж.А., ПАРПИЕВА А.Ж. Ҳарбий таълим муассасаларида масофавий ўқитиш мониторинги 66

NIGMATOV Z.Z., MUXAMMADIYEV J.E. Harbiy kadrlarni tayyorlash va jangovar salohiyatini oshirishda innovatsion pedagogik va axborot- kommunikatsiya texnologiyalari integratsiyasi ....…… 69

SHERBUTAYEV M.F. Jangda tankning muvaffaqiyatini hamda tank komandiri xavfsizligini taʼminlashda innovatsion yondashuv ....……………………………… 72

TUXTAMURODOV F.A. AQSH alohida muhandis maktabida muhandis sapyor mutaxassislarini tayyorlashning oʻziga xosligi 74

ТИЛЛЯЕВ Ш.Ш. Направления совершенствования процессов подготовки военных специалистов государств – членов ОДКБ в военной академии материально-технического обеспечения 79

XUSANOV R.B. Oʻzbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi harbiy xizmatchilarda yuksak axloqiy sifatlarni shakllantirish masalalari 85

RAXMATULLAYEV J.A. Harbiy vatanparvarlik tarbiyasi – yoshlar tarbiyasining samaradorligi 90

SOHIBOYEV Z.E. Harbiy pedagoglar malakasini oshirishda milliy maʼnaviy merosdan foydalanishning ahamiyati 92

NIGMATOV Z.Z., FARMANOV M.G. Harbiy kadrlarni tayyorlash va jangovar salohiyatini oshirishda “Ustoz-shogird” munosabatlarini shakllantirish 97

KARIMOV B.T. Harbiy bilim yurtlarida taʼlim sifatini oshirish, mutaxassis - kadrlarni tayyorlash muammolari va yechimlari 100

SHAMSHIYEV R.R. Harbiy kadrlarni tayyorlashda kasbiy kompetentlikning oʻrni 102

АБДУЛГАНИЕВ А.А., ЙУЛДОШОВ О.И. Развития личности курсанта в высших военных образовательных учреждениях Министерства Обороны Республики Узбекистан 105
XURRAMOV A.I. Етук ҳарбий кадрларни тайёрлашда қуруқ мевалардан олинадиган ўсимлик мойининг аҳамияти 111
MULLAJONOV I.Y. Markaziy Osiyodagi Sharq renessansi davrida tabiatshunoslik ilmlari rivoji va bugungi kundagi o‘rni 117
BEKPULATOV B.M. Harbiy ta’lim-tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati 120
DJURAYEV A.M. Harbiy kadrlarni tayyorlashda jangovar tayyorgarlikni tashkillashtirish 122
UMIRQULOV A.U. Milliy armiyamizning muhandis qo‘shinlari va xorij muhandislik qo‘shinlari tajribasi, tahlil va natijalari 126
НОРМЕТОВ Т.Х. Профессионал ҳарбий кадрларни тайёрлашнинг ижтимоий-фалсафий таҳлили 132
BAYMATOVA U.S. Yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish 136
MUINOV A.M. Harbiy kadrlarni o‘qitishda pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanish 139
YAXSHIMBEKOVA S.K. Yosh avlod tarbiyasida uzluksiz ta’lim va ijtimoiy fanlarning o‘rni 142
ОХУНОВ А.Р. Ҳарбий таълимда замонавий педагогик технологиялар асосида ахборот технологиялардан фойдаланиш 144
MEKAMBAYEV B.A. Oliy ta’lim sifatini oshirishda axborot texnologiyalari o‘rni 147
ABDULLAYEV U.I. Tank qurollaridan tunda jangovar otish samaradorligini oshirish yo‘llarini o‘rganish va tahlil qilish 150
МАВЛЯНОВ Б.Г. Олий ҳарбий таълим муассасалари фаолиятини тартибга солиш 154
RASULOV N.F. O‘zbekiston Respublikasi hududida foydali qazilmalarning olinishi 159
SAVRIDINOV N., DEHQONBOYEV N.I., ESHBOYEV A.T. Harbiy texnikalarning elektr zanjirlaridagi doimiy toklarni kontaktsiz o‘lchash usullarini o‘rganish va tahlil qilish 162
ULMASOVA F.R., MO‘YDINOV Q.A. Harbiy sud nutqi leksikasidagi o‘zlashma 166
XUDAYOROVA Z.O. Konstitutsiyamizda so‘z, e’tiqod va vijdon erkinligining kafolatlari - bugungi kun misolida 169
HIMMATALIYEV D.O., AMIROVA Z.F. Fanlararo bog‘liqlikni rivojlantirish orqali kursantlarning texnik tafakkurini shakllantirish 172
MIRZAQULOV A.A. Rossiya Federatsiyasi OHTM larida muhandis sapyor mutaxassislarini tayyorlashning rivojlanish tendensiyasi 177
TALIPOVA M.G. Fizika fanini o‘qitishda harbiy kadrlarni ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish 180
ЭРГАШБАЕВ Т.А. CRM-система как инструмент автоматизации процесса составления расписания занятий в ВУЗЕ 184
XALILAYEV B.T. Tabiiy fanlarni o‘qitishda integratsiyaning o‘rni 190
ULASHOV J.Z., TOJIYEV J.F. O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tizimidagi UAZ va ZIL avtomobillari sovutish tizimini takomillashtirish 193
PATIYEV F.M., YULDASHEV Y.T. Harbiy kadrlarni tayyorlashda modulli o‘qitish texnologiyalarining o‘rni 197
АБДУВАХИДОВ Ф.Р. Модульное обучение в ВВОУ 200
ХАЛИМОВ Э.Х. Ҳарбий-амалий физика машғулотларида муаммоли ўқитиш технологиясини ташкил этиш 204
ЖАББАРОВ З.Р., РУСТАМОВА Д.З. Ўзбекистонда тадбиркорлик фаолияти иқтисодий хавфсизлигини таъминлашнинг ҳозирги ҳолати ва кўрсаткичлари 208
JAMOLDINOVA S.N. Shaxsning “konfliktologik madaniyati” ni rivojlantirishning pedagogik-psixologik omillari 214
ИЛМУРОДОВА Ф.Ш. Ўзбекистон Республикасида ҳарбий соҳа ривожида янги босқич 218
МАМАТҚУЛОВ А.Р. Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси жанговар бўлинмаларига номзодларни танлаб олишда психодиагностиканинг ўрни ва роли 222
MATKARIMOVA S.SH. Zamonaviy adabiyot ta’limi: mumtoz adabiyot namunalarini o‘rganish metodikasi 225
НУРУЛЛОЕВ Л.Л. Енгил атлетика тўгаракларида шуғулланувчи болаларнинг умумий жисмоний тайёргарлиги кўрсаткичлари (умумтаълим мактаблари мисолида) 228
САЙФИДИНОВ Н.Н., ИЛМУРОДОВА Ф.Ш. Янги Ўзбекистонда ҳарбий ватанпарварлик – юксак ишонч ва садоқат рамзидир 233

DAVLETOV B.X. Harbiy ta'lim tizimida tank ekipajlarini otish tayyorgarligidan tayyorlash muammolari va ularning yechimlari 237
JALILOV N.A. Harbiy ta'lim fakultetlari talabalarini tayyorlash jarayonida kreativ sifatlarni rivojlantirish omillari 242
DONIYEV S.I. Harbiy salohiyatni oshirishda o'zbek-hind hamkorligining rivojlanishi va istiqbollari ... 245
AXRAROV B.S., ESHNIYOZOVA M.SH. Rus tilini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish 247
NORQULOV A.F. Harbiy kadrlarni tayyorlashning dolzarb muammolari, yechimlar va takliflar...... 250
KAMOLOV A.A., ABDUVOITOV Z.M. Favqulodda vaziyatlarda uchuvchisiz uchuv apparatlaridan foydalangan holda zararlarni minimallashtirish bo'yicha malakali kadrlarni tayyorlash 252
BAXROMOVA G.B. Methods which are used to improve listening skills in schools 255
ЖУМАЕВА Ш.Б., МИРЗАЕВА Н.Э. Ҳарбий аскарлар маънавиятини юксалтиришда соҳибқирон Амир Темур сиймоси 257
OLIMOV E.B. Ichki ishlar organlari xodimlarini tayyorlash, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishda ilg'or xorijiy tajribalar: "ERASMUS+" loyihasining ta'lim tizimidagi ahamiyati 260
ПАРМАНОВ Ф.Д. Олий таълим муассасаларида рейтинглаш тизими: унинг ўрни ва таъсири . 264
HUSNIDDINOV A., SA'DULLAYEVA M.H. Yurtimizda qadimgi harbiy qurollar va jang san'ati bugungi kunda ularni qo'llashning samaradorligi 268
САЛОХИДДИНОВ Н.Ф. Ёшларни бошланғич ҳарбий-касбий тайёрлаш бўйича профессионал таълим муассасаларининг ташкил этилиши ва ривожланиши 272
TOSHTEMIROVA M.F., JOLDASOV I.S. O'zbekistonda harbiy kadrlar tayyorlashda Amir Temur siyosati va faoliyatining o'rni 276
УСИБАЛИЕВА А.К., АБДУРАХМАНОВ А.Г. Современная информация в применении geogebra в преподавании математики для военных курсантов 279
ХАКИМОВ А.А. Олий ҳарбий таълим муассасаларига курсантларни ўқишга қабул қилишнинг айрим жиҳатлари 283
XANIMQULOV B.R., GAIPOV M.Y. To'g'ri chiziqli regressiya tanlanma tenglamasini hayotga tatbiqi 286
ERGASHEV I.A., SAPAYEV B.B. Bo'lajak kadrlarda ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari 290
ZARIPOV O.B. Mudofaa tizimida aloqani o'rnatish apparatlari 293
KARIMJANOVA M.I., MINGBOYEV M.B. Tabiat va jamiyat hayotida transport vositalardan foydalanishning ahamiyati va bugungi kundagi salbiy oqibatlar 296
РУЗИЕВА У. Основные приемы презентации лексики на занятиях русского языка 300
SAYITKULOV A.G. O'quv jarayonini takomillashtirishda o't ochishni boshqarish tizimini o'rganishda simulyatsiya vositalarini qo'llash tajribasi 303
СИРОЖОВ С. Ўзбекистон ва АҚШ ўртасидаги ҳарбий-техникавий ҳамкорлик: ҳолати, муаммолари ва истиқболлари 306
ЖАББОРОВ С.З. Участие иностранных граждан в вооруженных конфликтах: современные тенденции и правовые аспекты 311
BEGALIYEV J.R., SHARIPOV S.B. Mamlakatimizda harbiy kadrlar tayyorlash sohasidagi islohotlar 315
ISLOMOV S.M., ISMOILOVA S.D. Ikkinchi tartibli chiziqlar ellipsning xossalari va unga doir murakkab masalalarni yechish usullari 318
МАНСУРОВА М.Ю., СУЛТАНХОДЖАЕВА Г.Ш. Физикага оид тажриба намойишларининг илмий-ўқув мазмундорлигини аниқлаш 321
SAVRIDINOV N., ESHBOYEV A.T., NAJIMIDINOV Z.SH. Harbiy fanlarni o'qitish samaradorligini oshirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish 324
SULTANOV S.D. Harbiy bilim yurtlarida mutaxassis kadrlarni tayyorlashda o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro muloqotning roli 329
ДЕХКОНБОЕВ Н.И., РУЗИЗОДА С. Применение дифференциальных уравнений к решению прикладных задач 333
JOZILOV A. Harbiy kadrlarni tayyorlash milliy armiyamizning poydevori 338
UMAROV M.J. Kursant va tinglovchilarni o'quv tarbiyaviy jarayonda kasbiy kompetentligini shakllantirish 342
UMIROV D.B. Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda ustoz-tarbiyachining shaxsiy fazilatlari 347

БЕЙСЕНОВ У.Б. Курсант сўзининг келиб чиқиш тарихи ва ривожланиш босқичлари 353
IBRAGIMOVA D.A., TASHMETOVA A.S. Of the armed forces of the leading states of the world ... 357
КАЛОНОВ Т.А. Подготовка и переподготовка офицерских кадров Вооруженных Сил Германии 363
YUNUSOV B.A. Harbiy muhandislarni tayyorlashda umumtexnik fanlarning ahamiyati 367
АБДУЛЛАЕВ Н.С. Ҳарбий таълим тизимида инструкторларнинг касбий-педагогик тайёргарлиги муаммо сифатида 370
TILAVOV B.A. Pedagogning zamonaviy-umumlashgan qiyofasi 375
ИСМАИЛОВ Д.Т. Особенности подготовки офицерских кадров сухопутных войск на опыте зарубежных стран 378
XOLBAYEV X.T. Ajdodlar jasorati – yoshlarga o‘rnak 385
TURAYEV M.B. Boshqaruv punktlari (o‘t ochishni boshqaruv guruhi) mutaxassislarini tayyorlash tartibi 388
KARIMJANOVA M.I., ABDUJABBOROV A.U. Hayot faoliyati xavfsizligini ta’minlash – atrof-muhit va genofondni asrash kafolatlari 392
MUSAMEDOV Q.U. Yetuk harbiy mutaxassis rahbar-kadrlarni tayyorlashda pedagog-o‘qituvchilarning mas’uliyati 395
ЯКУБОВ О.А. Ассоциативный способ изучения иностранных языков 698
ЯКУБОВ Х.У., ШОЙИМОВ И.К. Подготовка и переподготовка офицерских кадров в системе военного образования Франции 401
PARPIYEVA A.J. Harbiy kadrlarni tayyorlashda axborot texnologiyalarining ahamiyati 406
XASONBOYEV B.V. Bo‘lajak ofitserlarda axloqiy-ruhiy sifatlarni qaror toptirishda pedagogik qobiliyatlarning o‘rni 409
УСМАНОВА Д.Т. Методы инновационных технологий при контроле знаний курсантов 415
MAXMATQULOV O.M. Harbiy ta’lim muassasalarida harbiy o‘qituvchi lavozimlariga nomzodlarni saralab olish tizimining muammolari 418
XO‘JANOV B.A. Markaziy Osiyoda xavfsizlikni ta’minlashning dolzarb muammolari 421

ЕНГИЛ АТЛЕТИКА ТЎГАРАКЛАРИДА ШУҒУЛЛАНУВЧИ БОЛАЛАРНИНГ УМУМИЙ ЖИСМОНИЙ ТАЙЁРГАРЛИГИ КЎРСАТКИЧЛАРИ (умумтаълим мактаблари мисолида)

INDICATORS OF GENERAL PHYSICAL FITNESS OF CHILDREN ENGAGED IN ATHLETICS CLUBS (in the case of secondary schools)

Нуруллоев Лазиз Латипович
Nurulloev Laziz Latipovich

Бухоро давлат Педагогика институти Ҳарбий таълим факультети “Махсус тайёргарлик” цикли
Bukhara State Pedagogical Institute, Faculty of Military Education, "Special Training" cycle

Аннотация. Мазкур мақолада умумтаълим мактабларида таҳсил олувчи 3-синф мактаб ўқувчиларининг тезлик, куч, чаққонлик, чидамлилик, эгилувчанлик каби жисмоний сифатларининг кўрсаткичлари динамикаси ўрганилган.

Калит сўзлар: жисмоний тайёргарлик, тезлик, куч, чаққонлик, чидамлилик, эглувчанлик, жисмоний сифатлар.

Abstract. This article examines the dynamics of indicators of physical qualities such as speed, strength, agility, endurance, flexibility of 3rd grade students studying in secondary schools.

Keywords: physical fitness, speed, strength, agility, endurance, flexibility, physical qualities.

Жаҳонда кўплаб ривожланган давлатлар қаторида, Ўзбекистон Республикасида ҳам таълим соҳасида кўплаб ислоҳатлар олиб борилмоқда. Бугунги кунда таълимни модернизациялаш ёшларни маънавий ва жисмоний ривожлантириш ҳамда таълим жараёнининг сифатини оширишга йўналтирилганлиги билан аҳамиятлидир.

Ёшларни жисмонан бақувват маънан етук комил қилиб тарбиялашда кўплаб ривожланган давлатлар тажрибаларини ўрганиш орқали хорижий мамлакатларда жисмоний тарбия дарсларини ўқитиш самарадорлигини ошириш бўйича махсус дастурлар ишлаб чиқилганлиги аниқланди. Хусусий мактабларда эса жисмоний тарбия ўқув дастурларини танлаш табиийки давлат мактабларига нисбатан эркин.

Бу эса ўз навбатида, ёшларни жисмоний ривожланишига қаратилган турли педагогик муқобил тажрибаларнинг ўтказиб туриш имконини беради. Мамлакатимиз ва хориж олимлари томонидан ўтказилган тадқиқот ишлари ва илмий-услубий адабиётларини таҳлил қилиш натижалари шундан далолат берадики, умумтаълим мактабларида таҳсил олувчи ўқувчиларнинг жисмоний тарбия бўйича қатор илмий изланишлар олиб борилган. Жумладан, Т.С.Усманходжаев, В.К.Бальсевич, В.А.Богданова ва бошқаларнинг илмий ишларини келтириш мисол тариқасида келтириш мумкин.

Соғломлаштиришга йўналтирилган жисмоний тарбия дарсларини ташкиллаштириш муаммолари Д.Антонюс, М.Г.Горский ва бошқаларнинг тадқиқотларида ўрганилган. Бошланғич синф ўқувчиларининг жисмоний тайёргарлигида ёш хусусиятларининг таҳлили А.А.Гужаловский, В.И.Лях, А.Г.Сухарев, В.П.Губа, О.В.Гончарова ва бошқаларнинг ишлари орқали ўрганилди.

Жаҳоннинг етакчи таълим муассасаларида, соҳа мутахассислари олимлар тадқиқотчи изланувчилари тамонидан, асосан, умумий ўрта таълим мактабларида ўқувчиларининг жисмоний тарбия машғулотлари жараёнида ўқувчиларнинг

саломатлигини сақлаш ва мустаҳкамлашга, ўрта таълим мактабларида таълим муҳитини таъминлайдиган чоралар мажмуаси саломатлик ва соғлом турмуш тарзи қадриятини шакллантирувчи шароитларни ташкил этишга қаратилган муаммолар ўрганиб келинмоқда.

Аммо ўтказилган тадқиқот ишларига қарамасдан ўрта таълим мактабларининг бошланғич синфлари жисмоний тарбия дарсларида ҳали ҳамон муаммолар кузатилиб тургани ҳам айни хақиқатдир.

Тадқиқотнинг мақсади: 3-синф мактаб ўқувчиларининг жисмоний тайёргарлиги кўрсаткичларини аниқлаш.

Тадқиқотнинг вазифалари: - мавзуга доир адабиётларни таҳлил қилиш орқали муаммонинг ўрганилганлик даражасини аниқлаш;
3-синф мактаб ўқувчиларининг жисмоний тайёргарлик кўрсаткичларини аниқлаш;
Ўтказилган тадқиқотлар натижаси аниқланган муаммолар юзасидан керакли хулоса ва тавфсиялар ишлаб чиқиш.

Тадқиқот объекти: 3-синф мактаб ўқувчиларининг жисмоний тарбия дарс жараёни.

Тадқиқот предмети: 3-синф мактаб ўқувчиларининг жисмоний тарбия дарсларида умумий жисмоний тайёргарлигининг кўрсаткичларини ўрганиш.

Тадқиқот усуллари: илмий-услубий адабиётлар таҳлили, педагогик кузатув, педагогик тестлаш, математик статистик таҳлил.

Тадқиқотни ташкиллаштириш: тадқиқотларда Буҳоро шаҳар халқ таълими бўлимига қарашли 19-ихтисослаштирилган давлат умумтаълими мактаби, Буҳоро шаҳар халқ таълими бўлимига қарашли 23-умумий ўрта таълими мактаби, Буҳоро шаҳар халқ таълими бўлимига қарашли 6-ихтисослаштирилган давлат умумтаълими мактаби, Буҳоро шаҳар халқ таълими бўлимига қарашли 29-умумий ўрта таълими мактаби, Бухоро шаҳар халқ таълими бўлимига қарашли 8-умумий ўрта таълими мактабларида енгил атлетика спорт турида шуғулланувчи 86 нафар 3-синф ўқувчилари.

Ўтказилган тадқиқот натижалари таҳлили: умумтаълим мактабларида таълим 3-синф мактаб ўқувчиларининг жисмоний тайёргарлик кўрсаткичларини аниқлашга қаратилган тадқиқотлар натижасига кўра ўрта таълим мактабининг
3-синф ўқувчиларининг жисмоний тайёргарлик кўрсаткичларини аниқлаш учун танланган машқларнинг дастлабкиси паст турникда тортилиш машқи бўлиб, мактаб ўқувчиларининг кўрсатган натижалари қуйидагича бўлди. Унга кўра 3-синф ўғил болаларининг паст турникда тортилиш кўрсаткичи 2±0,41 ни ташкил қилди (1 жадвалга қаранг).

Кейинги жисмоний тайёргарликни аниқлашга ёрдамлашувчи машқ бир дақиқа давомида арғимчоқда сакраш бўйича ўғил болалар ўртача 25±2,4 марта сакрашган ҳолда баҳолаш мезонига мос равишда “2” баҳо билан баҳоланишди. Қизлар ўғил болаларга нисбатан яхшироқ 37±5,4 марта сакрадилар. Ушбу натижа ҳам баҳолаш мезонида белгиланганидек “2” баҳо билан баҳоланди. Кутилганидек арғимчоқда сакраш машқининг натижалари ўғил болаларга нисбатан қизларнинг натижалари яхши эканлиги маълум, бироқ жисмоний тайёргарлик даражаларини баҳолаш учун ишлаб чиқилган мезонга мувофиқ ҳар икки кўрсаткич ҳам “2” баҳога тўғри келганлиги кўриниб турибди (1 ва 2 жадвалга қаранг).

Ўрта мактабларда енгил атлетика спорт тури бўйича ташкил этилган тўгаракларда шуғулланувчи 3 синф мактаб ўқувчиларининг жисмоний сифатлари тайёргарлик даражасини аниқлашга ёрдамлашувчи машқлариниг яна бири, турган жойида узунликка сакраш машқи эди. Танланган машқ натижалари эса қуйидагича бўлди. Узунликка сакраш машқида ўғил болалар 105±6,2 см билан “2” баҳолик натижани кўрсатишган бўлса, айнан шу машқ бўйича қизлар ўртача 85±7,4 см натижа билан қизлар ҳам “2” баҳолик натижани кўрсатишди. Кўриниб турганидек ушбу машқ бўйича қизларга нисбатан ўғил болалар яхшироқ натижани кўрсатишди. Бироқ бу натижалар қониқарли натижа ҳам эмаслиги маълум бўлди.

Эглувчанликни аниқлашга ёрдамлашувчи машқ танлаб олинди ва натижалар таҳлил қилинди. Машқ бўйича эса ўғил болаларга нисбатан қизлар яхши натижа қайт этишди бу кўрсаткичлар ўғил болаларда 10±1,8 смни кўрсаткич билан “3” баҳо, қизларнинг ўртача 12±3,01 смлик қайт этган натижалари эса “4” баҳо билан баҳоландилар.

Ўрта таълим мактабиниг 3-синф ўғил болаларнинг жисмоний тайёргарлик динамикаси кўрсаткичлари

1-жадвал

№	Синов машқлари	Баҳолаш мезонлари					Натижалар	
		"5"	"4"	"3"	"2"	"1"	Х±α	В%
1	Паст турникда тортилиш	4	3	2	1	0	2±0,41	20,5
2	Арғамчида 1 дақиқагача сакраш	50	40	30	20	15	25±2,4	9,6
3	Гардишни белда 1 дақиқа айлантириш	40	25	15	10	5	13±1,4	10,76
4	30 м га югуриш	5,5.	6,0.	6,8.	7,3.	7,8.	6,8±0,8	11,76
5	60 м га югуриш	10,7.	11,0.	11,3.	11,6.	11,9.	11,3±1	8,84
6	Турган жойдан узунликка сакраш	150	130	110	100	90	105±6,2	5,90
7	Югуриб келиб узунликка сакраш	260	230	200	180	160	180±12,1	6,72
8	1000 м га югуриш	6.00.	6.30.	7.00.	7.30.	8,00.	7.25±1,2	16,55
9	Тўпни узоққа улоқтириш	25	23	20	17	14	18±4,1	22,77
10	4 х 10 мокисимон югуриш (бошланғич 3 х 10)	11,5.	12,0.	12,5.	13,0.	13,5.	13,0±2,1	16,15
11	Тик турган ҳолда (олдинга) пастга эгилиш	6	8	10	12	14	10±1,8	18

Тезлик жисмоний сифатини аниқлаш учун олинган тадқиқот натижалари эса қуйидагича, тезлик жисмоний сифатини аниқлаш учун 30 метр қисқа масофага югуриш машқи танлаб олинди.

Ушбу масофага югурган ўғил болалар ва қизлардан ташкил топган гуруҳлардаги спортчиларнинг натижалари умумлаштирилиб баҳолаш мезонига мувофиқ баҳоланди. Ўғил болалар 6,8±0,8 с натижани кўрсатишди ва “3” баҳо билан баҳоланган бўлсалар, қизларнинг натижалари кутилганидек бундан бироз пастроқ натижа билан яъни ўртача 7,2±1,02 с ни ташкил қилди ва 3-синф мактаб ўқувчиларининг жисмоний тайёргарлиги кўрсаткичлари “2” баҳога лойиқ деб топилди.

Тадқиқот вазифалари қаторига киритилган синалиши ва жисмоний ривожланишнинг кўрсаткичлари аниқланиши лозим бўлган жисмоний сифатлардан яна бири – бу чидамлилик жисмоний сифатидир. Чидамлилик жисмоний сифатини аниқлаш мақсадида енгил атлетика спорт тури билан шуғулланувчи 3-синф мактаб ўқувчиларига 1000 метр масофага югуриш жисмоний машқи танлаб олинди.

Ўрта таълим мактабиниг 3-синф ўғил болаларнинг жисмоний тайёргарлик динамикаси кўрсаткичлари

2-жадвал

№	Синов машқлари	Баҳолаш мезонлари					Натижалар	
		"5"	"4"	"3"	"2"	"1"	X±α	В%
1	Арғамчида 1 дақиқагача сакраш	60	50	40	35	30	37±5,4	14,59
2	Гардишни белда 1 дақиқа айлантириш	50	35	25	20	15	22±2,1	9,54
3	30 м га югуриш	6,0.	6,5.	7,0.	7,5.	8,0.	7,2±1,02	14,16
4	60 м га югуриш	11,0.	11,5.	12,0.	12,3.	12,6.	12,0±1,5	12,5
5	Турган жойдан узунликка сакраш	130	110	90	80	70	85±7,4	8,70
6	Югуриб келиб узунликка сакраш	230	200	190	170	150	182±15,4	8.46
7	1000 м га югуриш	6.30.	7.00.	7.30.	8.00.	8.30.	7.40±1,6	21,62
8	Тўпни узоққа улоқтириш	17	14	10	7	5	9±2,4	26.6
9	4 x 10 мокисимон югуриш (бошланғич 3 x 10)	12,0.	12,5.	13,0.	13,5.	14,0.	13,0±1,9	14,61
10	Тик турган ҳолда (олдинга) пастга эгилиш	6	8	10	12	14	12±3,01	25,08

1000 метрга югуриш машқининг натижаларига кўра ўғил болалар ўртача 7.25±1,2 мс натижа билан баҳолаш мезонига мувофиқ “3” баҳога, кўрсаткични қайд этишган бўлсалар, ушбу жисмоний сифати кўрсаткичлари бўйича енгил атлетикачи қизлар ўртача 7.40±1,6 натижани кўрсатишди ва қизлар ҳам баҳолаш мезонига асосан “2” баҳо билан баҳоландилар.

Мактабларда енгил атлетика спорт тури бўйича ташлик этилган тўгаракларда шуғулланувчи 3-синф енгил атлетикасиларнинг чаққонлик жисмоний сифатини аниқлаш бўйича ўтказилган тадқиқот натижалари қуйдагича мезонга мувофиқ равишда баҳоланди. Олинган баҳолар эса қуйидагича 10 метр масофага мокисимон югуриш бўйича енгил атлетикачи қизлар 13,0±1,9 с натижани кўрсатишди ва қизларнинг чаққонлик жисмоний тайёргарлик кўрсаткичи “2” билан баҳоланди.

Танланган ушбу машқ бўйича эса ўғил болалар қизларга нисбатан бироз паст натижа 13,0±2,1 энг паст баҳо билан баҳоландилар. Кўриниб турганидек енгил атлетикачи 3-синф ўғил-қизларнинг чаққонлик жисмоний сифатининг тайёргарлик даражаси жуда паст даражада эканлиги аниқланди. Умумий жисмоний сифатини аниқлаш учун танланган машқлар қаторида тўпни узоққа отиш машқи ҳам бўлиб, танланган машқдан олинган натижаларнинг ўртача кўрсаткичлари ҳисобланиб таҳлил қилинганида қуйидагича вазият юзага келди. Демак танланган машқнинг бажарган 3-синф ўғил болаларнинг натижаларининг ўртача кўрсаткичи 18±4,1 метрни ташкил қилиб, баҳолаш мезони бўйича “2” баҳога тегишли кўрсаткич бўлганлиги учун “2” баҳо билан баҳоланди. Бу машқ бўйича қизлар ҳам ўғил болалардан отиш масофаси кам кўрсаткич билан 9±2,4 метр масофани ташкил қилди ва бу натижа ҳам паст билан баҳоланди. Югуриб келиб узунликка сакраш машқини бажарган енгил атлитикачи ўғил қизлардан шакллантирилган гуруҳларда шуғулланувчи спортчиларнинг натижалари таҳлил қилинди. Ўғил болалар югуриб келиб узунликка сакраш машқидан қолган кўпгина танланган машқларда олган баҳолари каби югуриб келиб узунликка сакраш машқ туридан ҳам паст натижа олишди ва қизлар ҳам айнан ўғил болалар каби кутилганиданда паст натижа кўрсатишди.

Ёшга хос баҳолаш мезонларига мувофиқ, умумий жисмоний тайёргарлик кўрсаткичларини аниқлаш бўйича синов машқлари қаторига киритилган барча машқлар натижалари олинди ва мезонда белгиланган тартибда кўрсатилган натижаларига мос равишда баҳоландилар. Қўлга киритилган натижалар асосида умумий жисмоний тайёргарлик даражасини яахшилаш бўйича керакли таклиф ва тавфсиялар ишлаб чиқилиб, хулосалар ишлаб чиқилди.

Олинган натижалардан қуйидаги хулосаларга келиш мумкин:

умумтаълим мактабларда ташкил этилган енгил атлетика тўгаракларида шуғулланувчи 3-синф ўқувчиларининг умумий жисмоний тайёргарлигини яхшилашга ёрдамлашувчи янги метод ва методикаларни ишлаб чиқиш ва амалиётга тадбиқ қилиш зарур;

ривожланган давлатлар тажрибасини ўрганиб енгил атлетика билан шуғулланувчи 3-синф ўқувчиларининг машғулот дастурига, керакли ўзгариш ва тузатишлар киритиш кераклиги аниқланди;

умумтаълим мактабларида ташкил этилган енгил атлетика тўгаракларнинг моддий техник базасини яахшилаш орқали, шуғулланувчи спортчиларнинг, умумий жисмоний тайёргарлигини яхшилашга эришишни таъминлаш зарурати борлиги маълум бўлди;

келгусида енгил атлетика бўйича миллий терма жамоа таркибига киритиладиган спортчилар сафини кенгайтириш мақсадида, бошланғич синф ўқувчилари ёшидаги енгил атлетикачи спортчилар иштирокида, спорт мусобақалари сонини ошириш ва юқори савияли мусобақаларни ташкиллаштириш зарурати бор.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Антонюс Д. Влияние дифференцированных режимов двигательной активности на физическую подготовленность и физическое развитие подростков, обучающихся в школах различного типа. Дис. канд. пед. наук. – М., 1991. – 246 с.
2. Бальсевич В.К., Лубышева Л.И. Физическая культура: молодежь и современность //Теор. и практ. физ. культ, - Т., 1995.-2-7 б.
3. Богданова В.А. Дифференцированный подход в физкультурном образовании младших школьников. Автореф. дис. кан. пед. наук. Тюмень, 2001.-22 с.
4. Гончарова О.В. Болалар жисмоний сифатларини тарбиялаш. – Т.: Илмий техника ахбороти пресс нашриёти, 2018. – 204 б.
5. Горский М.Г. Адаптация учащихся младших классов в школе средствами акцентированного двигательного режима: Автореф. дис. канд. пед. наук. – Екатеринбург, 1993. – 22 с.
6. Губа В.П. Оценка физического развития детей по данным морфологических наблюдений // Теория и практика физической культуры, №3. – М., 1998. – С. 32-33.
7. Гужаловский А.А. Развитие двигательных качеств у школьников. – Минск: Нар.расцвета, 1978. – С. 88.
8. Лях В.И. Сенситивные периоды развития координационных способностей детей в школьном возрасте // Теория и практика физической культуры, -№ 3. – М., 1990. – С.15-17.
9. Сухарев А.Г. Здоровье и физическое воспитание детей и подростков // Школа здоровья, №1. – М., 1998. Т.4. – С. 7 - 14.
10. Усманходжаев Т.С. Научно-педагогические основы физического совершенствования детей в связи с их двигательной активностью. Автореф. дис. д-ра пед. наук. – Т., 1995. – 42 с.